

מראי מקומות - מועד קטן

י.

א. ההדיט תופר כדרכו

ע' בתוס' שכ' דזהו דוקא אם הוא לצורך המועד, אבל שלא לצורך המועד אפי' מעשה הדיט אסור. ודן שם במי שבגדיו מקורעין, ואם לא יתקנם ע"י מעשה אומן עכשיו, יהיו מתקלקלין והולכין, מה דינו בזה, וכ' שלא ראה רבותיו מקילין בזה, ואולי משום דאינו נחשב דבר האבד. ופי' הרא"ש (סי' י"ז), דמה דאי"ז חשיב דבר האבד, היינו משום דלא מקרי דבר האבד אלא במקום "שיתקלקל עיקר הענין, אבל בשביל מיעוט תוספת קלקול לא מקרי דבר האבד".

ב. היכי דמי הדיט, וכו'

ע' בבית יוסף (או"ח תקמ"א, ה') שהעיר בדברי הרמב"ם (יו"ט ז, ה'), דלא כ' א' מהשיעורים שהובאו בגמ', אלא כ' רק החילוק לדינא בין הדיט ל"אומן מהיר", דרק אומן מהיר צריך לשנות מדרכו. וכ' הב"י דמבואר דס"ל להרמב"ם דכל הני אמוראי דסוגיין לית ביניהם פלוגתא כלל, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, והלכך, כל שאינו אומן מהיר מקרי הדיט, בין שאינו יכול להוציא מלוא מחט, בין שאינו יכול לכוין אימרא, כל אלו מקרי הדיט לכ"ע.

אולם ע' ברא"ש (סי' ט"ז) דנקט שיש כאן מח', ולכן כ' דלא איפסיקא הלכתא כמאן, הלכך המכיר בעצמו שהוא יודע בא' מאלו, לא יתפור במועד. והק' השפת אמת, למה ס"ל להרא"ש דאזלי' לחומרא במח' במלאכת חוה"מ, הא שי' הרא"ש הוא דמלאכת חוה"מ מדרבנן, ובעלמא אמרי' דספק דרבנן לקולא. וצידד השפ"א לתרץ (וכן הוא בהערות להגרי"ש), דאם אמרי' דספק דרבנן לקולא, אז הוי תרי קולי דסתרי אהדדי, דאם בקי הוא בא' מאופנים אלו, ולא בשני, הרי יכול להקל כיון שאינו בקי בהשני, וכן להיפוך, ובתרי קולי דסתרי אהדדי לא מקילין מספק, וכמש"כ הר"ן במגילה לענין עיירות שיש להם ספק אם מוקפות חומה מימות יהושע או לא, דאין שייך לומר בזה ספק דרבנן לקולא, דא"כ לא יהיו צריכים לקרות המגילה כלל, ולכן צריכים להחמיר לעשות שניהם. וכן לענין הספק אם צריכים להסב בב' כוסות הראשונות או בב' כוסות אחרונות, דאם נאמר ספק דרבנן לקולא, א"כ אי"צ להסב כלל, אע"כ צריך להחמיר ולהסב בכולן. אולם כ' השפ"א דק' ליישב כן כאן, דהא מסתמא אין דברים אלו שוים ממש, אלא דבר א' קשה לעשות מהשני, וא"כ שפיר יש להקל בדין דרבנן דאם יודע רק איך לעשות הדבר קל יותר, דעדיין הדיט הוא, משום דספק דרבנן לקולא, וצ"ע.

ג. מאי מכליב, ר' יוחנן אמר וכו'

נח' הראשונים אם יש כאן מחלוקת או לא. הבית יוסף (או"ח תקמ"א, ה') הבין בדעת הרמב"ם דמר אמר חדא ומר אמר חדא וכו'. והרא"ש (ט"ז) כ' דכיון דלא אפסיקא כמאן, יש להחמיר כשניהם, א"כ מבואר דס"ל דפליגי. וע' ברמ"א (שם, ה'), דכ' "וכל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה [דהיינו להכליב], ולא מהני לאומן לתפור ע"י שישנה באחיזת המחט בידו, אלא בעינן שינוי הניכר". וביאר המשנה ברורה (ט"ז) דהיינו שיהא ניכר בהתפירה עצמה, ולא בעינן אחר. דהיינו, דלא סגי שיהי' שינוי בהמעשה גרידא, אלא צריך שיהי' שינוי בהתוצאה ג"כ.

ד. מעמידין תנור וכיריים

פרש"י, שעושים אותם לכתחלה. אבל תוס' לא פי' כן, אלא דהעמדה דתנור היינו דוקא העמדה, אבל בנין מתחלה אסור. וע' בבית יוסף (או"ח תקמ"ז, ב') שהביא מהמגיד משנה ג"כ להתיר לעשותן מתחלה, דכ' "ונראה לי שאף עשייתן מתחלה בכלל היתר זה, מפני שהן מכשירי אוכל נפש, ומפני זה התירו עשיית תנור וכיריים". ולכאור' משמע דס"ל להאוסרים דאף מכשירי אוכל נפש אסור ע"י מעשה אומן בחוה"מ. ולכאור' ק' מהא דאי' לקמן (א'), דר' יהודה שרא לאמי תנורא למיגדל תנורי, ורש"י שם פי' לעשות התנור מחדש, ואיך מותר, הא לכאור' מעשה אומן הוא. וכ' המאירי שם לבאר הגמ' דלא כרש"י, אלא דנוטלים קליעות של הוצים ועושים מהן צורות של תנור, דזה יכול לעשות לצורך המועד, וכ' "ואף לדעת האוסר בהעמדת תנור מתחלה, בזו התירו, שאינו אלא מלאכת עראי" (אבל לכאור' דברי רש"י עדיין צ"ע).

ה. אפי' סוס שרוכב עליו, וכו'

כ' תוס' דדוקא לצורך המועד מותר, ומשמע דאף לרכוב בחנם אסור. אבל הבית יוסף (או"ח תקל"ו, א') דייק מדברי הרא"ש (סי' י"ט) דס"ל דרק הדין דמותר ליטול צפרני הסוס צריך להיות לצורך המועד, אבל לרכוב על הסוס בלבד מותר, אפי' שלא לצורך המועד, לפי שאינו עושה שום מלאכה. ובביאור המחלוקת, כ' האור החמה דאפשר דתוס' ס"ל דכיון דלמעשה הוא רוצה לרכוב, א"כ יהי' חשיב צורך המועד גם ליטול הצפרנים של הסוס, ואם אינו מותר כי אם לצורך המועד, ע"כ דגם הרכיבה אינה מותרת אלא לצורך המועד. [דאין סברא לחלק ההיתר לרכוב מההיתר ליטול הצפרנים]. אבל הרא"ש ס"ל דמשום המועד אין שום צורך לרכוב דוקא, אלא שיש לו תוספת הנאה, וזה לא חשיב צורך המועד [וצריך

מראי מקומות - מועד קטן

י. (המשך)

מכח ספק ספיקא. דהיינו, שמא הלכה כהפוסקים דס"ל דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט, דלא אתקיש יו"ט לשבת אלא לענין הל"ט מלאכות, ולא לענין מחמה. ואף אי אמרי' כהפוסקים שיש איסור מחמר ביו"ט, שמא הלכה כהר"ן בע"ז דס"ל שאין איסור מחמר אלא ברשות הרבים, אבל בחצר לא אסרה תורה מחמה. וכיון דלכמה דינים תפסינן דבזמן הזה אין לנו רשות הרבים דאורייתא, א"כ שוב י"ל דמכח ס"ס אין איסור מחמר ביו"ט אלא מדרבנן, וא"כ בחוה"מ אין לנו לאסור. וכל זה לענין עגלה, שאין בה אלא איסור מחמה. אולם יש לעי' לענין מכונית, שיש בה איסור הבערה וכיבוי. וכ' בבאר משה (ז', י"ג) דודאי לטייל מותר, דזה נחשב לצורך המועד, למאי דפסק בשו"ע (או"ח תקל"ו, א') דלטייל חשיב צורך המועד. אבל שלא לצורך המועד לכא' יש לאסור, דאינו דומה לרכיבה בעגלה, וכנ"ל (ובזמננו לכא' נתעורר עוד שאלה במכונית חשמלית, שיש לצדד שאין בה שום הבערה דאורייתא, אולם יש מקום להקל טפי, וצ"ע).

לחלק בין זה לצרכי אוכל נפש, דודאי תוספת הנאה לענין אכילה חשיב צורך המועד]. וא"כ, אף דמותר לרכוב עליו, דזה אינו מלאכה, ולכן כיון שיש איזה תוספת הנאה בחוה"מ, מותר לרכוב, אבל מ"מ אי"ז נחשב צורך המועד, ולכן אסור לעשות שום מלאכה בשבילה. עוד כ' הב"י שם, ומיהו לרכוב כדי לטייל נראה דאפי' לפי דבריהם של תוס' דצריך להיות לצורך המועד, זה נקרא לצורך המועד, וכ' דאולי אף לענין לתקן צרכי רכיבה נמי שרי (ומשמע דלא כדברי האור החמה, דלדבריו לפי תוס' הר"ז ודאי תלוי זב"ז, ואם מותר לרכוב, ודאי מותר אף לתקן, וצ"ע). אבל הביא מהמרדכי ישן דלדבריו יהי' אסור לרכוב לשום דבר חוץ ממזונות ודבר האבד, וודאי לא כדי לטייל, אולם כ' דקיי"ל בזה לקולא, וכן בשו"ע שם.

ו. אפי' סוס שרוכב עליו, וכו'

ע' בביאור הלכה (או"ח תקל"ו ד"ה ומוותר לרכוב) דדן ברכיבה בעגלה בחוה"מ, וכ' דהצד לאסור הוא משום איסור מחמר, וכ' להקל